

Intervju s profesorom Siegfriedom Beerom s Karl-Franzens Sveučilišta u Grazu

“U HISTORIOGRAFIJI NE BI SMJELO BITI TABUA”

Razgovor vodio: **Luka Pejić**

Prijevod razgovora s engleskog: **Goran Đuras**

Siegfried Beer (1948.) redovni je profesor povijesti na Karl-Franzens Sveučilištu u Grazu s gotovo četrdeset godina staža u struci. Smatra se tradicionalističkim povjesničarom te naglašava važnost arhiva i rada na primarnim izvorima, ali pritom spominje i svoje internacionalne afinitete koji se odnose na britansku i američku povijest s obzirom na činjenicu da se školovao i radio u Velikoj Britaniji i SAD-u. Izgradnja moderne države i diplomacije se također nalazi u domeni njegovog interesa. Najvažnije područje Beerovog rada predstavlja proučavanje obavještajnih službi kroz povijest.

Prema njegovim riječima, austrijska historiografija nekada je bila ispolitizirana, konzervativna, pa čak i pomalo ograničena. Beer smatra kako se austrijska povijesna znanost ne ističe kreativnošću te je, uz mali broj iznimaka, obično zaostajala za popularnim trendovima. Međutim, od kasnih 1960-ih pa nadalje, za vrijeme studija profesora Beera na bečkom Sveučilištu, historiografija je doživjela pomak te su poduzeti prvi značajni koraci prema napretku. Iako se nikada nije pridružio niti jednoj političkoj stranci te misli da bi profesor povijesti trebao biti politički neutralan, svjestan je utjecaja koji su određene stranke imale na austrijsko obrazovanje i intelektualnu zajednicu.

Beer smatra kako se pristup historiografiji stalno mijenja. Prema njemu, zastarjela je ideja da mora proći trideset ili više godina kako bi se nešto smatralo dijelom povijesti, odnosno predmetom povijesnog istraživanja, jer već postoje relevantne knjige o napadima 11. rujna, ratu u Iraku itd. Moderni trend uske specijalizacije drži pozitivnim, ali po njemu povjesničar mora znati o svakoj temi ponešto bez obzira na vlastito područje istraživanja.

Po Vašem mišljenju, koliko povijesne paradigme i tumačenja povijesti općenito ovise o suvremenim društveno-političkim trendovima? Je li potpuna objektivnost moguća i bitna u ovim vremenima postmodernističkog intelektualnog relativizma?

Svi smo mi djeca vlastitih vremena, svjesno ili podsvjesno pod utjecajem našeg pojedinačnog odgoja, društvenih iskustava i ideoloških naklonosti. Prisutan je i utjecaj učitelja na svakom stupnju obrazovanja. Iz navedenih je razloga potpuna objektiv-

nost nemoguća, ali nam ona ostaje ciljem. Možemo samo približiti povijesnu istinu, nikad ju ne možemo u potpunosti dohvatiti.

Do koje mjere historiografija može biti subverzivna i revolucionarna? Što biste Vi naveli kao značajne prekretnice u zapadnjačkoj historiografiji?

Historiografija u najmanju ruku može biti revolucionarna posvećivanjem novim temama i istraživanjima. To je obično popraćeno određenim prekretnicama, što smo vidjeli na primjeru socijalne historije, ekonomske historije (kvantitativne), totalne historije te jezičnog i kulturalnog naglaska. Moje osobno iskustvo tiče se historije obavještajnih službi kao novog polja istraživanja od 1970-ih nadalje.

Koje biste razlike između europske i sjevernoameričke historiografije istaknuli kao najvažnije? Postoje li veća odstupanja u akademskom pristupu nekim povijesnim problemima i nedoumicama?

Od kasnog 19. stoljeća američka je historiografija uvijek bila snažno usmjerena na prisutnost. Progresivizam je ostao snažan utjecaj, a uključivanje drugih vidova povijesti temeljna ideja. Osjeti se snažno djelovanje prisutnosti kako bi se povijesni događaji stavili u kontekst sadašnjih i budućih pitanja. Tijekom desetljeća sam primijetio da se to sve odražava u predmetima koji se nude na američkim liberalnim sveučilištima.

Kako biste ocijenili položaj povijesti u sustavu obrazovanja Europske unije? Primjećujete li neke radikalne promjene u usporedbi s vremenom kada ste Vi studirali?

Podiže se svijest o europskoj dimenziji povijesti. Posljednjih pet godina sudjelujem u europskom projektu pod nazivom CLIOHRES (www.clio-hres.net), u koji je uključeno 45 sveučilišta koja dolaze iz država članica Europske unije i onih koje to nisu. U tih pet godina napisali smo 51 svezak povijesti, uglavnom europske, od kojih su 15 bile objavljene disertacije. Sve je to dostupno na Internetu. Kada sam ja bio student, Europa i europska povijest bile su manje-više potpuno izostavljene iz sveučilišnih kurikuluma, ali moja generacija nije ni tražila da se te teme tamo i uvrste.

Obrazovati se u Austriji – nekoć i danas

Kapucini su profesoru Beeru pružili priliku da pohađa srednju školu. "U mom rodnom gradu u Donjoj Austriji (Scheibbs, op.a.) nalazio se kapucinski samostan gdje sam bio ministrant. Jednog dana kapucini su pristupili mojim roditeljima i preporučili da pohađam srednju školu, gimnaziju u Grazu, gdje su oni vodili internat. Roditelji su mi dopustili odlazak od kuće u dobi od 10 godina. Tome mogu zahvaliti što mi je pružena prilika za višim obrazovanjem." Beer tvrdi da su korijeni parlamentarne demokracije u Austriji bili jako slabi zbog naslijeđa koje im je Habsburška Monarhija ostavila te je obrazovanje bilo povlastica malobrojnih. S prvom socijalističkom vladom, predvođenom Brunom Kreiskym (1911. – 1990.), nastupila je modernizacija i reforma sveučilišta. Prije toga, ženama se bilo teško obrazovati, a samo pet posto stanovništva studentske dobi pohađalo je sveučilište. Danas trećina mladih Austrijanaca pohađa neki fakultet. Prema profesorovim riječima, suvremena Austrija je proizvod 1970-ih.

Kakav je osjećaj držati predavanja koja pohađaju studenti iz cijelog svijeta?

Siguran sam da ste osjetili da je ovo za mene uzbudljivo i posebno iskustvo. Otkad sam počeo predavati na engleskom jeziku (ispočetka samo jedan kolegij po semestru, zatim uglavnom te već mnogo godina isključivo), to je bio dio mog posla u predavaonici. Svi imaju koristi od toga, a ja bih u svakom slučaju htio nastaviti s ovakvim načinom rada.

Možete li nam, molim Vas, reći nešto o austrijskom Centru za tajne službe, propagandu i sigurnosne studije? Koji su njegovi ciljevi u smislu povijesnog istraživanja?

Zapravo, to možete saznati jednostavnim odlaskom na našu internetsku stranicu (www.acipss.org). U smislu povijesnog istraživanja uglavnom smo usmjereni na Austriju, s naglaskom na britanski i američki utjecaj u srednjoj Europi, dijelom zbog mojih polja istraživanja, a dijelom i zato što su London i Washington najliberalniji u dopuštanju pristupa arhivima obavještajnih fundusa. Sve više nam se obraćaju međunarodni mediji (tisak, radio i televizija), što zorno pokazuje press rubrika na našoj internetskoj stranici. Naša se ciljana publika nalazi i izvan akademskog okružja. Iz tog razloga nudimo besplatnu tjednu brošuru te dvojezični časopis koji sadrži popularne znanstvene članke.

Koje je Vaše intelektualno i profesionalno geslo?

Nisam siguran da ga uopće imam. Pokušavam biti realističan, čak i skroman u svojim profesionalnim ciljevima: tražim relevantnost, ako je moguće, i nove teme, te nastojim doprinijeti proučavanju još nepostavljenih ili nedovoljno istraženih pitanja. Moj rad nije dovoljno značajan da bi pokrenuo revoluciju u mom području istraživanja. Volim svoj posao, ali nastojim voditi ispunjeniji život od onog kojim upravljaju samo znanost i akademski rad. Pretpostavljam da mogu reći da sam oduvijek želio voditi uravnotežen život, i profesionalno i privatno. Moje se četvero djece zasigurno pobrinulo za to.

* * *

Austrijanci i Hitler

Na pitanje o tome kako se Austrijanci nose s nacističkom prošlošću, Beer odgovara da su Hitler i nacizam još uvijek problematična pitanja, ali ne u tolikoj mjeri kao u prethodnim desetljećima. Prema profesoru Beeru, Austrijanci su se predugo mirili sa svojim statusom Hitlerove prve žrtve zato što im je to davalo "pravo" da se udalje od njega i nacizma općenito. Međutim, Beer vjeruje da je takvo razmišljanje zapravo varanje budući da su se veći dijelovi Austrije dobrovoljno predali Hitleru i nisu pokazali nikakvu želju za otporom i/ili stvaranjem odvojene države (ispočetka su većinom komunisti težili tom cilju). Kao primjer navodi toplu dobrodošlicu koja je priređena Hitleru 1938. godine upravo u Grazu. Gotovo svi značajni političari bili su na Hitlerovoj strani te su formirali vladajuću elitu koja je upravljala tom nacističkom satelitskom državom. Nacizam je ljudima oduzeo mladost i živote. Profesor kaže da se njegov otac dobrovoljno prijavio u vojsku kada je imao samo 19 godina, uglavnom zbog nezaposlenosti. Uskoro je to požalio. Beer objašnjava kako je prije Drugog svjetskog rata prevladavala naklonost prema Njemačkoj te je izjašnjavanje kao Austrijanac bilo ideološki beznačajno. Međutim, nakon rata počinje se razvijati svijest o austrijskoj naciji. Poslijeratna Austrija nalazila se u teškom stanju, a njena je međunarodna svrha bila služiti kao tampon područje između dvaju ideološki sukobljenih blokova – demokratskog Zapada i komunističkog Istoka. Bez obzira što je nacizam kontroverzna tema za Austrijance, Beer navodi određene političare poput Jörga Haidera koji su ovu ideologiju u određenim trenucima koristili za svoj politički napredak. Poznat je i međunarodni incident iz 1980-ih kada je otkriveno da je Kurt Waldheim, austrijski političar i glavni tajnik UN-a u 1970-ima, bio obavještajni časnik u Wehrmachtu tijekom Drugog svjetskog rata. Unatoč sporadičnim pojavama kada primjerice pojedinci poput Davida Irvinga opovrgavaju Holokaust i nacističku odgovornost, Beer vjeruje da povijest kao znanost sadrži samoispitivački element koji prije ili kasnije prokaže lažne i pristrane tvrdnje.